

Nezávislé zisťovanie týkajúce sa diskriminácie

vykonané v zmysle ustanovenia § 1 ods. 2 písm. g) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej v texte len „Stredisko“ v príslušnom gramatickom tvare) vykonalo nezávislé zisťovanie týkajúce sa pozastavenia vyplácania výsluhového dôchodku príslušníkov Hasičského a záchranného zboru SR (ďalej len „hasič“ v príslušnom gramatickom tvare a čísle), ktorí si uplatnili nárok na vyplácanie predmetného dôchodku ukončením štátnej služby v zbere v období od 1.1.2008 do 31.12.2010 a zároveň si uplatnili nárok na vyplácanie starobných dôchodkov v zmysle legislatívy o sociálnom poistení. Nezávislé zisťovanie bolo uskutočnené na základe medializovaných informácií.

Z obsahu medializovaných správ

Podľa zverejneného článku z portálu noviny.sk: *„Koncom minulého roka dostali po siedmych rokoch desiatky bývalých hasičov z celého Slovenska rozhodnutie z Ministerstva vnútra o odobratí výsluhových dôchodkov. Sú obeťami ustanovenia v zákone, ktoré platilo iba tri roky. Podľa zistení TV JOJ nie sú jediní. Sporné ustanovenie sa neprijemne dotkne aj ďalších bývalých hasičov, ktorí pôjdu do starobného dôchodku o niekoľko mesiacov.“*¹

Portál webnoviny.sk uviedol: *„Vyslúžili hasiči preto vyzývajú prezidenta Hasičského a záchranného zboru Alexandra Nejedlého, aby vyvinul maximálne úsilie na zastavenie správneho konania voči niektorým hasičom vo výslužbe a aby predložil ministrovi vnútra SR návrh na takú právnu úpravu, ktorá by bola v súlade s ústavou, **antidiskriminačným zákonom** a so zákonom o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov.“*²

Január 2018 je obdobie, odkedy malo byť vyplácanie výsluhových dôchodkov pozastavené, uvádza portál sme.sk³ v správe z 29. marca 2018. Portál aktuality.sk vydal 29. marca 2018 správu s názvom *„Hasičom obnovia vyplácanie výsluhových dôchodkov“*, v ktorom informoval o tom, že Ministerstvo vnútra SR obnoví vyplácanie výsluhových dôchodkov všetkým hasičom. Podľa medializovaných informácií predmetného článku si Sociálna poisťovňa, a. s., vyžiadala, s ktorou Ministerstvo vnútra SR ohľadom pozastavenia vyplácania výsluhových dôchodkov rokuje, stanovisko Najvyššieho súdu SR, keďže rozhodovacia prax v tejto veci nie je jednotná.

Skutkový stav

Do 1. januára 2008 sa na osoby, ktoré vykonávali zamestnanie v služobnom pomere vzťahovala právna úprava zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení. Po 1. januári 2008

¹ Prístupné na: <https://www.noviny.sk/slovensko/300193-desiatkam-hasicov-siahli-na-vysluhove-dochodky-o-peniaze-pridu-aj-dalsi>

² Prístupné na: <https://www.webnoviny.sk/odobrali-im-vysluhove-dochodky-hasici-vo-vysluzbe-su-pohorseni-protestuju/>

³ Prístupné na: <https://domov.sme.sk/c/20792152/ministerstvo-vnutra-obnovi-vyplacanie-vysluhovych-dochodkov-hasicom.html>

boli príslušníci Hasičského a záchranného zboru SR začlenení do osobitného systému sociálneho zabezpečenia policajtov a vojakov pod osobitný účet Ministerstva vnútra SR.

Dôvodová správa k zákonu č. 519/2007 Z. z. z 23. októbra 2007, ktorým sa menil a doplňal zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a o doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov“ v príslušnom gramatickom tvare) vyslovila potrebu úpravy podmienok vzniku nároku na výsluhový príspevok:

„Z dôvodu navrhovaného začlenenia príslušníkov Hasičského a záchranného zboru pod pôsobnosť zákona č. 328/2002 Z. z. zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov je nutné nanovo ustanoviť podmienky vzniku nároku na výsluhový príspevok, a to vo väzbe na dôvody skončenia služobného pomeru, ako aj spôsob výpočtu výsluhového príspevku. Súčasne sa upresňujú poznámky pod čiarou k odkazom.“

Predmetná dôvodová správa v doložke finančných, ekonomických a environmentálnych vplyvov a vplyvov na zamestnanosť v bode 1 „Odhad dopadov na verejné financie“ uviedla, že dôsledkom predmetnej novely bude vplyv na osobitný účet Ministerstva vnútra SR a taktiež na osobitný účet Vojenského úradu sociálneho zabezpečenia, ktorý vypláca dávky výsluhového zabezpečenia, pretože po schválení navrhovanej novely uvedení príslušníci Hasičského a záchranného zboru SR stratia nárok na výplatu dávok výsluhového zabezpečenia a je predpoklad, že cca 150 príslušníkov Hasičského a záchranného zboru prestane poberať dávky výsluhového zabezpečenia, čo pri priemernej výške dávky cca 15 000 Sk (približne 500 €) predstavuje úsporu výdavkov ročne v sume 27 mil. Sk (približne 900 000 €).

Doplneným § 143k sa v zákone o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov mal v zmysle dôvodovej správy ustanoviť spôsob prechodu dávok nemocenského, úrazového a dôchodkového poistenia a výsluhového zabezpečenia hasičov do osobitného systému sociálneho zabezpečenia policajtov a vojakov, teda pod osobitný účet Ministerstva vnútra SR.

V nasledujúcom ustanovení § 143l zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov dôvodová správa v záujme zabezpečenia personálnej stability pri výkone štátnej služby hasičov v prechodnom období do 31. decembra 2010 navrhla ustanoviť obmedzujúce ustanovenia pre vznik nároku na výplatu výsluhového dôchodku. Takéto obmedzenie sa však nebude vzťahovať na hasiča, ktorému služobný pomer skončí zo zdravotných dôvodov.

Z vyššie uvedenej dôvodovej správy je možné ustanoviť hlavné dôvody vzniku obmedzujúcich ustanovení zákona sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov:

- 1) Úspora výdavkov určených ako dávky výsluhového zabezpečenia s predpokladom u 150 hasičov,
- 2) Zabezpečenie personálnej stability pri výkone štátnej služby hasičov.

Rozhodnutie o odobratií výsluhových dôchodkov dotknutých hasičov vydal Odbor sociálneho zabezpečenia sekcie personálnych a sociálnych činností a osobného úradu

Ministerstva vnútra SR (ďalej len „Odbor MV SR“ v príslušnom gramatickom tvare). Stredisko začiatkom marca 2018 telefonicky kontaktovalo riaditeľa dotknutého Odboru MV SR, JUDr. Ivana Fufaľa, pre vyjadrenie sa k danej veci a či boli odobraté výsluhové dôchodky všetkým hasičom, ktorí si uplatnili nárok na vyplácanie výsluhového dôchodku v období od 1.1.2008 do 31.12.2010. Riaditeľ Odboru MV SR zaslal ako argumentáciu konania príslušného Odboru MV SR Stredisku stanovisko Odboru MV SR k namietanému nesúladu zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení vojakov a policajtov v znení neskorších predpisov vo veci Ing. XXXX adresovanému Generálnej prokuratúre SR zo dňa 20. februára 2018.

Riaditeľ Odboru MV SR sa takisto, k otázke odobratia výsluhových dôchodkov všetkých hasičov, ktorých sa rozhodnutie Odboru MV SR týkalo, vyjadril kladne, t. j. potvrdil odobratie výsluhových dôchodkov všetkým dotknutým hasičom, ktorí nastúpili do výsluhového dôchodku od 1.1.2008 do 31.12.2010.

Stredisko kontaktovalo taktiež Oddelenie metodiky dôchodkového poistenia Sociálnej poisťovne, a. s., pre zaslanie stanoviska k vyplácaniu starobného dôchodku hasičom, ktorí skončili služobný pomer v prechodnom období od 1. januára 2008 do 31. decembra 2010.

Sociálna poisťovňa v emailovej odpovedi zaslanej Stredisku 19. apríla 2018 vysvetlila, že uvedené prechodné ustanovenia § 293be ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení „*príslušník Hasičského a záchranného zboru a príslušník Horskej záchrannej služby, ktorému skončí služobný pomer v období od 1. januára 2008 do 31. decembra 2010, môže po skončení služobného pomeru požiadať Sociálnu poisťovňu o priznanie starobného dôchodku alebo predčasného starobného dôchodku podľa tohto zákona,*“ a § 293be ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení „*dňom podania žiadosti podľa odseku 1 zaniká príslušníkovi Hasičského a záchranného zboru a príslušníkovi Horskej záchrannej služby nárok na výsluhové zabezpečenie podľa osobitného zákona,*“ aplikuje tak, že ak hasič, ktorého služobný pomer skončil v období od 1. januára 2008 do 31. decembra 2010, neprejavil vôľu mať vyplácaný len starobný dôchodok (aj za dobu služby hasiča), prizná mu popri priznanom a vyplácanom výsluhovom dôchodku (predčasný) starobný dôchodok. Sociálna poisťovňa je toho názoru, že uplatnením nároku na starobný dôchodok nezanikne nárok hasiča na už priznaný výsluhový dôchodok. Podľa názoru Sociálnej poisťovne by si nárok na priznanie starobného dôchodku musel teda hasič uplatniť pred priznaním výsluhového zabezpečenia.

Prechodné ustanovenia zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a o doplnení niektorých zákonov, uvádzajú v §§ § 143t ods. 1 a 2 obsahovo identické ustanovenia ako vyššie uvedené prechodné ustanovenia zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení:

§ 143t ods. 1 zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov: „*hasič, ktorému skončil služobný pomer v období od 1. januára 2008 do 31. decembra 2008, môže požiadať Sociálnu poisťovňu o priznanie starobného dôchodku alebo predčasného starobného dôchodku podľa osobitného predpisu,*“

§ 143t ods. 2 zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov: „*hasič, ktorému skončil služobný pomer v období od 1. januára 2009 do 31. decembra 2010,*

môže požiadať Sociálnu poisťovňu o priznanie starobného dôchodku alebo predčasného starobného dôchodku podľa osobitného predpisu.“

Na základe uvedeného zisteného skutkového stavu je možné konštatovať, že zákonodarnou iniciatívou a prijatím noviel boli upravené predpisy týkajúce sa sociálneho zabezpečenia hasičov (zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov) a všeobecné ustanovenia o sociálnom poistení (zákon č. 461/2003 o sociálnom poistení) a to tak, že v rámci prechodných ustanovení oboch právnych predpisov bol nárok na priznanie výsluhových dôchodkov v období od 1. januára 2008 do 31. decembra 2010 pozastavený, ak si hasič, poberajúci výsluhový dôchodok uplatnil nárok na starobný dôchodok. Sociálna poisťovňa však ustanovenia zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení aplikuje v zmysle jej odpovede Stredisku zo dňa 19. apríla 2018 tak, že nárok na kumulatívne vyplácanie predmetných dôchodkov zaniká len tomu hasičovi, ktorý ešte nemal priznaný výsluhový dôchodok.

Z vyššie uvedeného opisu skutkového stavu je jasne badateľný rozličný výklad ustanovení legislatívy týkajúcej sa vyplácania, resp. nevyplácania výsluhových dôchodkov hasičov, ktorí si svoj nárok na výsluhový dôchodok uplatnili v období od 1. január 2008 do 31. decembra 2010 Odborom MV SR a Sociálnou poisťovňou, a. s.

Právny rozbor v zmysle antidiskriminačnej legislatívy

Na označenie určitého konania za diskriminačné a na uplatnenie relevantných práv vyplývajúcich z antidiskriminačnej legislatívy je potrebné identifikovať všetky hmotnoprávne znaky diskriminácie v zmysle zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“ v príslušnom gramatickom tvare). Týmito znakmi sú zakázaný dôvod diskriminácie, chránená oblasť, pomenovanie formy diskriminácie a určenie komparátora (osoby v porovnateľnej situácii).

Za chránenú oblasť, v ktorej malo dôjsť k znevýhodneniu považujeme v zmysle § 5 zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a ochrane pred diskrimináciou a o zmene a o doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“ v príslušnom gramatickom tvare) oblasť sociálneho zabezpečenia.

Formou diskriminácie v zmysle § 2a ods. 1 antidiskriminačného zákona chápeme: *„Diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nábádanie na diskrimináciu.“*

Antidiskriminačný zákon definuje v §2a ods. 3 nepriamu diskrimináciu ako: *„Nepriama diskriminácia je navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú alebo by mohli znevýhodňovať osobu v porovnaní s inou osobou; nepriama diskriminácia nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.“*

Ustanovenia, prax, či zvyklosti sa stanú diskriminačnými v okamihu, keď si dotknutá skupina jednotlivcov svoje znevýhodnenie uvedomí a pociťuje neprimeraný dopad. V danom prípade došlo k protiprávnemu konaniu vo vzťahu k uvedenej skupine hasičov nadobudnutím účinnosti rozhodnutia o odobratí ich výsluhových dôchodkov.

Navonok neutrálnymi predpismi chápeme v zmysle vyššie uvedeného skutkového stavu zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, ktoré presne ustanovujú podmienky vzniku a zániku nároku výsluhového zabezpečenia hasičov. Navonok neutrálnu prax vyplácania výsluhových dôchodkov podčiarkuje výklad jednotlivých ustanovení zákona zo strany Odboru MV SR, ktorý toto rozhodnutie prijal.

Antidiskriminačný zákon vyžaduje v § 2 ods. 1 dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

Chráneným dôvodom, v zmysle vyššie uvedeného skutkového stavu, je dôvod iného postavenia, ktorý pokrýva objektívny komparatívny motív smerujúci k nerovnému zaobchádzaniu. Osobou v porovnateľnej situácii (tzv. komparátor), je akýkoľvek iný hasič, a nielen ten, ktorý nastúpil do výsluhového dôchodku v období od 1.1.2008 do 31.12.2010, pretože výsluhové zabezpečenie sa týka každého hasiča, ktorý splnil podmienky vzniku nároku na priznanie výsluhového zabezpečenia. Rozlišovacou charakteristikou predmetného chráneného dôvodu, ktorý vytvára rozdielne zaobchádzanie, je obsah rozhodnutia Odboru MV SR o zániku nároku hasičov na výsluhový dôchodok. Z toho dôvodu hasič, ktorý nastúpil do výsluhového dôchodku v prechodnom období a bol mu odopretý nárok na výsluhové zabezpečenie, sa nachádza v inom postavení, ako hasič, ktorý doň nastúpil mimo spomínaného prechodného obdobia. Je tomu tak aj napriek tomu, že výklad predmetných ustanovení Sociálnou poisťovňou, a. s., hovorí o rozličnom uplatňovaní prechodných ustanovení v rámci zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení.

Odhliadnuc od faktu, že Odbor MV SR a Sociálna poisťovňa, a. s., uplatňovali výklad prechodných ustanovení spomínaných zákonov odlišne, bola určitá skupina hasičov, ktorá splnila zákonné podmienky vyplácania výsluhových dôchodkov a taktiež nárokov na vyplácanie starobných dôchodkov, legislatívou SR nepriamo diskriminovaná v oblasti sociálneho zabezpečenia z dôvodu iného postavenia.

Záver

V zmysle antidiskriminačnej legislatívy Stredisko vykonalo nezávislé zisťovanie vo vzťahu k porušeniu zákazu diskriminácie pri vyplácaní výsluhových dôchodkov konkrétnej skupiny príslušníkov Hasičského a záchranného zboru SR a dospelo k názoru, že legislatíva SR je v tejto otázke oblasti v rozpore s dodržiavaním zásady rovnakého zaobchádzania. Dotknutú skupinu predstavujú hasiči, ktorí si uplatnili nárok na starobný dôchodok v prechodnom období

od 1. 1. 2008 do 31.12.2010. Stredisko dospelo k jednoznačnému záveru o naplnení všetkých definičných znakov skutkovej podstaty porušenia zákazu diskriminácie.